

Méér Muziek op het speciaal onderwijs

DE
ONDERWIJS
SPECIALISTEN

aloysius

CSO de Zonnehoek

Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

“Onze dochter (9 jaar) is doof en blind, meervoudig beperkt door een zeldzame afwijking maar geniet intens van muziek. Vooral de trilling. Muziek komt (altijd) binnen.”

“Mijn dochter met autisme kan verward/bozig zijn, ze draait zich (fysiek) om en loopt weg en begint te zingen, en is dan weer aanspreekbaar...”

Laure

Datum: 16-11-2021

Geschreven door: Marjoke Korff de Gidts (Méér Muziek in de Klas) in samenwerking met bovenstaande partijen

Méér Muziek op het speciaal onderwijs

Belang muziekonderwijs voor kinderen op het speciaal onderwijs

Binnen speciaal onderwijs is muziek onmisbaar bij de vorming van soft skills zoals creativiteit, talent en sociale vaardigheden. Als je minder goed bent in rekenen en taal, maar de kans krijgt om muziek te beleven, dan kan muziek bijdragen ¹aan de ontwikkeling van een eigen persoonlijkheid. Muziek versterkt de sociale binding met de omgeving en vergroot de kwaliteit van leven. Daarnaast draagt het bij aan betere schoolprestaties². Mooie elementen waarmee we kinderen voorbereiden op hun toekomst in de maatschappij. Een toekomst gunnen we ieder kind en in het bijzonder kinderen met een beperking en/of achterstand.

De afgelopen jaren heeft Méér Muziek in de Klas ingezet op lokale samenwerkingsverbanden door middel van MuziekAkkoorden. Binnen deze samenwerkingsverbanden is er nog weinig aandacht voor de specifieke behoefte van de leerlingen in het speciaal onderwijs. Juist deze leerlingen verdienen extra aandacht en hebben specifieke behoeften/vragen die niet iedere culturele partij kan bieden. Tegelijkertijd heeft de stichting Tamino in samenwerking met onderwijsbestuur Aloysius en het Prins Claus Conservatorium de afgelopen jaren veel tijd en energie gestoken in het opleiden van vakspecialisten muziek werkzaam in het speciaal onderwijs. Op de [speciaal onderwijs pagina van Méér Muziek in de Klas](#) staan praktijkvoorbeelden en mogelijkheden voor muziek op speciaal onderwijs. Kortom, een mooie basis om verder te bouwen aan goed muziekonderwijs voor alle scholen voor speciaal onderwijs.

Dit voorstel komt voort uit de werkgroep speciaal onderwijs die landelijk meedenkt over de te nemen stappen richting het speciaal onderwijs. De werkgroep bestaat uit een vakdocent, twee schoolbesturen, een culturele instelling en fungeert momenteel als een startende denktank, die de komende jaren verder zal groeien. De werkgroep signaleert dat de speciaal onderwijs scholen beter muziekonderwijs wensen voor alle [309 scholen](#) met totaal circa 33.000 kinderen. Er ligt een basis, maar die is gefragmenteerd. De uitvoering van het muziekonderwijs is heel divers, van intensief tot projectmatig of niet aanwezig. Door krachten te bundelen in de veelvuldige netwerken waar scholen en besturen deel van uitmaken, komt het muziekonderwijs bij alle speciaal onderwijs scholen op de agenda.

De Onderwijsspecialisten en CSO De Zonnehoeck in Apeldoorn, deelnemers van de werkgroep, onderschrijven in een [mission statement](#) dat iedere leerling in het speciaal onderwijs een kans moet krijgen om zich optimaal te ontwikkelen. Het mission statement breiden we uit naar een MuziekAkkoord speciaal onderwijs waar onder andere stichting Aloysius, andere besturen/scholen

¹ Smedema, M. (2021). *Muziek is meer*. Amsterdam. NL: Lectoraat Kunsteducatie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.

² Winner, E., T. Goldstein and S. Vincent-Lancrin (2013), *Art for Art's Sake? Overview*, OECD Publishing.

gaan ondertekenen en uiteindelijk hopen we dat de Sectorraad GO, de overkoepelde organisatie voor gespecialiseerd onderwijs, het belang onderstreept en ondersteunt.

De acties uit dit plan zijn gericht op het in beweging krijgen van de verschillende partijen. In samenwerking met de werkgroep houden we de beweging nauwlettend in de gaten om tijdig het gesprek te voeren over de vervolgacties.

De doelgroep, kinderen van het speciaal onderwijs (so)

Isa

Gerben

Danielle

Nederland kent veel soorten speciaal onderwijs scholen. Afhankelijk van de leerling populatie werken de scholen aan de kerndoelen voor 'speciaal onderwijs' of aan de kerndoelen voor 'speciaal onderwijs Zeer Moeilijk Lerend (ZML)/ Meervoudig Gehandicapt (MG)'. Beide kerndoelensets hebben, als onderdeel van kunstzinnige vorming, specifieke doelen voor muziek. Daarnaast zijn er extra 'leergebiedoverstijgende kerndoelen'. Die extra doelen gaan bijvoorbeeld over 'Leren Leren' of sociaal emotionele vorming en het omgaan met klasgenootjes. Leerlingen krijgen hier extra begeleiding en ondersteuning in. Het speciaal onderwijs bestond voor de invoer van passend onderwijs uit 4 clusters:

Cluster 1: blinde, slechtziende kinderen;

Cluster 2: dove, slechthorende kinderen en kinderen met een taal- spraakontwikkelingsstoornis;

Cluster 3: motorisch gehandicapte, verstandelijk gehandicapte en langdurig zieke kinderen;

Cluster 4: kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen.

De clusters 3 en 4 zijn bij de invoering van passend onderwijs verdwenen. In de praktijk wordt nog wel gesproken over cluster 3 en 4 scholen. De ondersteuningsvraag in combinatie met wat een school kan bieden, bepalen nu de juiste school voor een kind. Het samenwerkingsverband van de scholen speelt daarin een beslissende rol. Het speciaal onderwijs maakt nu een onderdeel uit van de samenwerkingsverbanden. Na het speciaal onderwijs gaan de kinderen naar het Voortgezet speciaal onderwijs (VSO). Het VSO valt ook onder het primair onderwijs maar de VSO valt buiten de scope van het plan.

Samenwerkingen binnen het speciaal onderwijs

Het LKCA heeft een netwerk Kunst en Cultuureducatie speciaal onderwijs waarbij het netwerk van provinciale grootstedelijke kenniscentra kennis uitwisselen over ontwikkelingen binnen cultuureducatie binnen in het speciaal onderwijs. Méér Muziek in de Klas is hierbij aangesloten. In maart 2022 organiseren het LKCA samen met collega's van het Fonds voor Cultuurparticipatie, Plein C, Kunst & Cultuur en Cultuur Oost [Next Stop](#). NEXT STOP is bedoeld voor cultuurcoördinatoren,

beleidsmakers, kunstvakleerkrachten, (educatie)medewerkers van culturele instellingen en eigenlijk voor iedereen die meer wil met kunst en cultuur voor mensen met een beperking. Het LKCA gaat in het kader van Next Stop een onderzoek doen naar het leerecosysteem rondom het speciaal onderwijs. Marian van Miert, specialist cultuureducatie speciaal onderwijs werkt mee bij de uitvoering van dit plan.

In het lectoraat Kunsteducatie wordt praktijkgericht onderzoek uitgevoerd binnen twee thema's die relevant en urgent zijn voor het binnen- en buitenschoolse kunsteducatieve veld: interdisciplinariteit en sociaal engagement. Binnen het onderzoeksthema sociaal engagement onderzoekt het lectoraat hoe de inclusie en toegankelijkheid van kunsteducatie vergroot kan worden, waardoor culturele participatie voor iedereen in de samenleving mogelijk wordt. Melissa Bremmer denkt mee als adviseur bij de uitwerking van dit plan.

De twee bovenstaande partijen organiseren ook de conferentie [My Music Ability](#). Dit is een co-productie van Lectoraat Kunsteducatie van de AHK, Conservatorium van Amsterdam, Fonds voor Cultuurparticipatie en LKCA. De conferentie zoomt in op aangepaste muziekinstrumenten, vernieuwende muziekdidactieken en multimodale muziekbeleving voor mensen met een beperking.

De Sectorraad GO (gespecialiseerd onderwijs) vertegenwoordigt schoolbesturen en scholen werkzaam binnen het gespecialiseerd onderwijs.

De samenwerkingsverbanden vormen het vertrekpunt van dit uitvoeringsplan voor het stimuleren van muziekonderwijs op de so-scholen. Centraal hierin staat het versterken van de bestaande netwerken en faciliteren van kennisdeling, creëren van zichtbaarheid voor de doelgroep, en een concrete stimuleringsactie op iedere school.

Aanpak

1. 0-meting muziekonderwijs op speciaal onderwijs scholen

In samenwerking met het LKCA en de provinciale culturele instellingen van het speciaal onderwijs netwerk, laten we een 0-meting uitvoeren onder begeleiding van een onafhankelijk adviesbureau. Via de SectorraadGO wordt de 0-meting ook uitgezet. Het doel van de 0-meting is het kenbaar maken wat de stand is van het muziekonderwijs op de 309 speciaal onderwijs scholen in het hele land. De uitkomsten gebruiken we voor de stimuleringsactie en de vervolgbijeenkomst met de vakleerkrachten.

In de provincie Overijssel is in september 2021 gestart met een onderzoek naar Cultuureducatie, waaronder muziek op het speciaal onderwijs. De vragenlijst gebruiken we als basis voor de 0-meting in het hele land. Onderdelen van de 0-meting zijn: Wat gebeurt er op school aan muziek? Wat zijn de wensen van de kinderen? Wat vinden de kinderen zelf belangrijk? Is er expertise aanwezig in het leerkrachten team? Hoe is de samenwerking met een eventuele vakleerkracht? Welke partijen zijn in de school betrokken? Wat zijn de wensen en behoeften van het onderwijs om daadwerkelijk structureel muziekonderwijs op school te verankeren?

2. Stimuleringsactie muziekbellen

Naast het in kaart brengen van de huidige status van het muziekonderwijs op de school, krijgen 100 scholen een concrete lestoolkit met Muziekbellen. Dit is een praktische stimulans voor de school dat we verbinden aan een verdiepingsgesprek over muziekonderwijs.

Muziekbellen voorbeeld

Via het LKCA-speciaal onderwijs netwerk van de lokale provinciale culturele organisatie of de desbetreffende lokale partij brengen de muziekbellen met lessenvoorbeeld en instructie naar de speciaal onderwijs school. Tijdens de overhandiging vindt direct een gesprek plaats over de uitkomsten van de 0-meting van de desbetreffende school. Deze activiteit heeft als doel een concrete vervolgstap te bieden via het lokale netwerk. In het gesprek staat een vervolgactie op maat centraal. De uitvoering hiervan vindt in verschillende regio's plaats onder de paraplu van CMK. Een voorbeeld van een vervolgstap is dat de lokale partij het team van de school een deskundigheidsbevorderingstraject op het gebied van muziek aanbiedt.

Met de uitreiking van het instrument en de volledige instructie nodigen we scholen uit om te ervaren wat muziek doet met de kinderen. Een voorbeeld van een jongetje met een ernstig meervoudige beperking: Hij zat in een kring in de klas op de grote trom geluid te maken. De kinderen doen hem na. Het kind is even stil. En laat het volgende blijken "de andere kinderen luisteren naar me". Door de muzikale activiteit voelt hij zich even gehoord, wat een positieve uitwerking heeft op zijn zelfvertrouwen.

Met de muziekbellen willen we het team op de scholen laten ervaren wat het doet met de kinderen en stimuleren we om een vervolgstap te zetten richting structureel muziekonderwijs op school.

3. Kindermuziekweek

Rick Brink geeft ook aan: "de beeldvorming rondom deze doelgroep is in dit land zeer beperkt". In samenwerking met het LKCA netwerk en de werkgroep zorgen we er daarom voor dat in de kindermuziekweek in elke regio aandacht is voor het speciaal onderwijs met een muziekactiviteit met de muziekbellen op school. We laten zien dat kinderen uit het speciaal onderwijs ook mee kunnen doen.

4. Landelijke netwerkbijeenkomst vakleerkrachten muziekonderwijs

Tegelijkertijd starten we met een activiteit waar de *peer to peer* kennisdeling centraal staat. Het LKCA en meerdere vakleerkrachten hebben aangegeven behoefte te hebben aan kennisdeling tussen vakleerkrachten muziek speciaal onderwijs over zowel de inhoud als didactiek van muziek in speciaal onderwijs. De vakleerkrachten hebben afgelopen jaren het wiel moeten uitvinden vanwege de beperkte kennis en de brede doelgroep binnen het speciaal onderwijs. Een uitwisseling tussen vakleerkrachten heeft voor muziek nog nooit plaatsgevonden. Het is tijd om deze kennis te gaan delen. Tijdens Next Stop in maart 2022 of in navolging van de conferentie My Music Ability, organiseren we een kennisdelingsmoment voor de vakleerkrachten muziek in het speciaal onderwijs. Deze groep is enthousiast en aan de slag in de praktijk. Hoe maken we zichtbaar wat er gebeurt op

de school? Wat zijn de goede voorbeelden? Hoe kunnen zij meer doen en op welke manier kunnen ze collega's meenemen in de missie om ieder kind muziekonderwijs te geven? Hoe kunnen ze leren van elkaars aanpak? Welke externe partijen/methodes zetten zij in? Het netwerk moment is ook aanleiding om te spreken over de hobbels die vakleerkrachten ervaren in de praktijk.

Het doel van de netwerkbijeenkomst voor de vakleerkrachten muziek in het speciaal onderwijs is kennisdeling, maar ook het in beeld brengen waar verbeteringen nodig zijn of ontwikkeling nodig is.

De vervolgstappen na afloop van de netwerkbijeenkomst zijn afhankelijk van de behoefte vanuit de 0-meting van de scholen en de uitkomsten van de bijeenkomst. De vervolgstapen zijn aanvullend op wat er al ontwikkeld is, zoals de vakspecialist muziekopleiding van Tamino. Te denken valt aan het ontwikkelen van een deskundigheidsbevorderingstraject voor groeps- en vakleerkrachten om te leren werken met de muzikale technologische mogelijkheden. De technologische ontwikkelingen maken het mogelijk muziek te maken voor iedereen. Het LKCA heeft een artikel³ gepubliceerd: "De Britten tonen aan dat het kan: échte kansen voor musici met een beperking".

De koppeling met het MuziekopleidersAkkoord en de werkgroep muziek & technology gaan we maken. Welke technologische mogelijkheden gebruiken de vakleerkrachten? Welke elementen uit hun eigen opleiding waren een schot in de roos? Wat betekent dit voor de opleiding van alle leerkrachten in het speciaal onderwijs? En zijn de pabo's en de mbo-opleidingen zich voldoende bewust van de specifieke eisen van deze groep? De uitkomsten van de bijeenkomst met vakleerkrachten koppelen we via de werkgroepen van het MuziekopleidersAkkoord en het lectoraat Kunsteducatie terug aan de opleidingen.

5. Speciale vriendendatabank

Voortvloeiend uit de 0-meting, de contacten met de provinciale culturele instellingen en de netwerkbijeenkomst met vakleerkrachten komen de in te zetten externe partijen naar voren voor de "speciale vriendendatabank". Een databank waarin externe partijen (rolmodellen, stichting special heroes, professionals zoals hiphoppers, muziekverenigingen) zichtbaar zijn welke muzikale projecten op speciaal onderwijs scholen kunnen uitvoeren.

6. Zichtbaarheid in documentaire hoe muziekonderwijs is ingezet op het speciaal onderwijs

Rick Brink, de voormalig minister van gehandicaptenzaken geeft aan: "Laat de goede voorbeelden zien om de olievlek te verspreiden voor een inclusievere samenleving." Om concrete voorbeelden zichtbaar te maken kiezen we voor een uitgebreidere vorm van publicatie door middel van een documentaire. De documentaire is te gebruiken door de schoolleiders om daadwerkelijk Méér Muziek in de Klas te verankeren. Een stappenplan is onderdeel van het totaalpakket waarin toegelicht is waar je moet starten. In de documentaire komen meerdere scholen én kinderen naar voren en lichten ze toe hoe de school structureel muziekonderwijs heeft ingebed in de school.

Vanuit de praktijk zie je concrete voorbeelden én je ziet hoe het werkt in de klas. Naast de documentaire is een pakket van ondersteunende materialen met onder andere een stappenplan en achtergrondinformatie. Naast het ondersteunende pakket is een low-key online bijeenkomst gepland om over de documentaire verder te praten en scholen te inspireren om de eerste stap te zetten.

³ <https://www.lkca.nl/opinie/de-britten-tonen-aan-dat-het-kan-echte-kansen-voor-musici-met-een-beperking/>

Begroting

Kosten		
1	0-meting bij speciaal onderwijs scholen	€ 8.000
2	Stimuleringsactie voor 100 SO-scholen <ul style="list-style-type: none">- Aankoop muziekbellen- Lestoolkit ontwikkeling- Instructie	€ 15.000
3	Muzikale activiteiten met muziekbellen op school tijdens de landelijke kindermuziekweek	€ 3.000
4	Landelijke netwerkbijeenkomst vakleerkrachten muziek speciaal onderwijs in samenwerking met het LKCA	Gesloten beurzen
5	Speciale vrienden databank ontwikkelen in samenwerking met LKCA	Gesloten beurzen
6	Documentaire ontwikkelen over muziekonderwijs op speciaal onderwijs scholen <ul style="list-style-type: none">- Documentaire productie met Camjo- Foto's opname voor promotie- Mediabudget promotie/advertenties- Gebarentolk- Opmaak ondersteunende materialen	€ 8.000 € 800 € 1500 € 500 € 400
7	Coördinatie en projectleiding	€ 4.500
Totaal		€ 41.700
14% Overhead		€ 5.838
		€ 47.538
Fondsenwerving		€ 17.538
Dekking MuziekMatch		€ 30.000

Toelichting op de begroting

De begroting richt zich op stimuleringsactiviteiten op de scholen, zoals: de 0-meting, inzet van de muziekbellen en bijbehorende lespakket, muziekactiviteit tijdens kindermuziekweek. Daarnaast zijn er ook posten om de zichtbaarheid voor deze doelgroep te vergroten en kennisdeling te bevorderen en de activiteiten te coördineren.

Bijdrage samenwerkingspartners

Kennisdeling en deskundigheidsbevordering voor vakdocenten en leerkrachten wordt vanuit LKCA gestimuleerd. Voor het onderwerp muziek binnen Speciaal onderwijs werken Méér Muziek in de Klas en het LKCA samen. De kostenposten worden met gesloten beurzen hiervoor gedekt.

Te werven gelden

Méér Muziek in de Klas neemt dit plan mee in gesprekken met fondsen en donateurs. Er staan verkenningen gepland bij Handicap.nl, Porticus en ABN AMRO. Het te werven bedrag wordt op deze wijze in grotere aanvragen van de stichting meegenomen om tot volledige dekking te komen van de huidige begroting. Met de private bijdrage sturen wij op het dekken van de activiteiten rondom zichtbaarheid voor de doelgroep. Dit sluit aan bij de werkwijze waarmee Méér Muziek in de Klas tot op heden goede resultaten heeft bereikt.

Rick